

# ЗМІСТ

<b>ТЕМА 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ</b> . . . . .	<b>6</b>
1.1. Сутність і цілі грошово-кредитної політики . . . . .	<b>6</b>
1.2. Поняття інструментів грошово-кредитної політики, їх класифікація . . . . .	<b>18</b>
1.3. Організація розробки грошово-кредитної політики в Україні . . . . .	<b>21</b>
<b>ТЕМА 2. ПРОЦЕНТНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ</b> . . . . .	<b>29</b>
2.1. Теоретичні засади процентної політики центральних банків . . . . .	<b>29</b>
2.2. Принципи реалізації процентної політики центральних банків . . . . .	<b>38</b>
2.3. Механізми та проблеми застосування процентної політик НБУ в Україні . . . . .	<b>61</b>
<b>ТЕМА 3. МЕХАНІЗМ ОBOB'ЯЗКОВОГО РЕЗЕРВУВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ</b> . . . . .	<b>66</b>
3.1. Теоретичні засади застосування обов'язкових резервів . . . . .	<b>66</b>
3.2. Порядок формування обов'язкових резервів в Україні . . . . .	<b>79</b>
<b>ТЕМА 4. ПОЛІТИКА РЕФІНАНСУВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ</b> . . . . .	<b>86</b>
4.1. Теоретичні засади політики рефінансування . . . . .	<b>86</b>
4.2. Способи проведення операцій	

рефінансування	89
4.3. Політика рефінансування банків зарубіжних країн	102
4.4. Організація рефінансування банків в Україні	112
<b>ТЕМА 5. ОПЕРАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ НА ВІДКРИТОМУ РИНКУ</b>	<b>125</b>
5.1. Теоретичні засади операцій центральних банків на відкритому ринку	125
5.2. Особливості проведення операцій на відкритому ринку	130
<b>ТЕМА 6. АДМІНІСТРАТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ</b>	<b>134</b>
6.1. Теоретичні засади застосування адміністративних інструментів реалізації монетарної політики центральних банків	134
6.2. Валютні обмеження як адміністративний інструмент валютної політики	136
<b>ТЕМА 7. МОНЕТАРНА ТРАНСМІСІЯ В УКРАЇНІ</b>	<b>144</b>
7.1. Сутність монетарного трансмісійного механізму, канали його реалізації	144
7.2. Процентний канал монетарної трансмісії	150
7.3. Канал цін активів монетарної трансмісії	154
7.4. Кредитний канал монетарної трансмісії	160
7.5. Канал очікувань монетарної трансмісії	162
<b>ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ПО ТЕМАХ</b>	<b>166</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</b>	<b>185</b>

## ВСТУП

Невід’ємним елементом ринкової економіки країни є вільний рух грошових ресурсів між суб’єктами економічних відносин, рушійною силою якого є економічний інтерес. Важливу роль в цьому процесі поряд з іншими фінансово-кредитними інституціями відіграють комерційні банки, які разом із іншими структурними елементами формують банківську систему країни. Однією з необхідних умов ефективного функціонування банківської системи є формування чіткого механізму грошово-кредитного регулювання, що дозволяє впливати на ділову активність суб’єктів економічних відносин, сукупний попит, стан кредитного ринку, контролювати діяльність комерційних банків, домогтися стабілізації грошового обігу.

В ідеалі грошово-кредитна політика держави покликана забезпечити стабільність цін, стабільну зайнятість населення та економічне зростання – така її вища і кінцева мета. Однак на практиці з її допомогою доводиться вирішувати і більш вузькі завдання, що відповідають нагальним потребам економіки країни.

Метою написання та видання навчального посібника «Грошово-кредитна політика НБУ» полягає у наданні студентам необхідних теоретичних та практичних знань про засади грошово-кредитної політики, організацію її розробки та інструментарій реалізації. Зокрема у навчальному посібнику розглянуто та проведено оцінку світового досвіду організації розробки та реалізації грошово-кредитної політики як Національного банку України, так і центральних банків інших країн.

Посібник рекомендовано для студентів економічних спеціальностей, викладачів, аспірантів і всіх тих, хто цікавиться питаннями функціонування банківських систем.

## ТЕМА 1

# КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

### План (логіка) викладення і засвоєння матеріалу

- 1.1. Сутність і цілі грошово-кредитної політики
- 1.2. Поняття інструментів грошово-кредитної політики, їх класифікація
- 1.3. Організація розробки грошово-кредитної політики в Україні



### 1.1. СУТНІСТЬ І ЦІЛІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Під грошово-кредитною (монетарною) політикою розуміють комплекс взаємозв'язаних, скоординованих на досягнення певних цілей заходів, щодо регулювання грошового ринку, які проводить держава через свій центральний банк.

Грошово-кредитна політика покликана **стимулювати ділову активність в умовах депресії та пригнічувати економічні процеси за «перегріву» кон'юнктури**, хоча реальне досягнення цього є справою надто складною.

У загальному вигляді завдання монетарної політики полягає у створенні умов, за яких економічні агенти, реалізуючи свободу вибору, здійснювали б дії, що збігається з цілями економічної політики держави.

В основу реалізації грошово-кредитної політики багатьох країн було покладено так званий **принцип компенсаційного регулювання**, який базується на поєднанні двох протилежних комплексів заходів, що застосовуються на різних фазах економічного циклу.

Виходячи з теоретичних концепцій, які є основою для проведення грошово-кредитної політики, **основним об'єктом грошово-кредитного регулювання є сукупна грошова маса**, від розміру якої залежить динаміка основних показників розвитку економіки.

У зв'язку з цим залежно від стану господарської кон'юнктури центральний банк може реалізовувати два основні типи грошово-кредитної політики, що справляють взаємно протилежний вплив на динаміку грошової маси:

- **рестрикційна грошово-кредитна політика** (політика «дорогих грошей») – спрямована на обмеження обсягу кредитних операцій, підвищення рівня процентних ставок і гальмування темпів зростання грошової маси в обороті. Така політика застосовується як з метою згладжування різких коливань фаз економічного циклу, так і з метою боротьби з інфляцією та для стабілізації грошової системи;

- **експансійна грошово-кредитна політика** (політика «дешевих грошей») – супроводжується розширенням обсягів кредитних операцій, зниженням рівня процентних ставок і загальним зростанням грошової маси. Політика грошової експансії застосовується з метою подолання спаду виробництва та поживлення ділової активності стимулюванням інвестиційних процесів та збільшенням платоспроможного попиту на товари і послуги.

**Суб'єктом грошово-кредитної політики виступає держава**, яка регулює цю сферу через свої представницькі органи – центральний банк і відповідні урядові структури – міністерства фінансів чи казначейства, органи нагляду за діяльністю банків і контролю за грошовим обігом, інституції зі страхування депозитів та інші установи. **Визначальна роль у здійсненні грошово-кредитного регулювання належить центральному банку.**